

ծածելու, այլ կը զնէ զայն միայն երբ որ բան
մը կը շահի խօսին յստակութիւնը կամ զօրու-
թիւնը:

- 3. Ի՞նչ լուալ կ'ուզես.
- Կ'ուզեմ լուալ ձեռքերս:
- 4. Ի՞նչ լուալ կ'ուզես:
- Հերեւու լուալ կ'ուզեմ:
- 5. Ո՞վ կ'ուզես որ ձեռքերդ լուայ:
- Ե՞ս իմ ձեռքերս լուալ կ'ուզեմ:
- 6. (Ո՞ր տեղդ) երեսնիրդ լուալ կ'ուզես,
- Իմ յերեւու կ'ուզեմ լուալ:
- 7. Չես ողեր ձեռքերդ լուալ:
- Ես ի՞նչու ձեռքերս լուալ:
- 8. Ձեռքերդ պրել կ'ուզես:
- Լուալ կ'ուզեմ ձեռքերս:
- 9. Որո՞ւ ձեռքերը լուալ կ'ուզես:
- Ես ի՞ս ձեռքերը լուալ կ'ուզեմ.

Եւայն:

Հայ մանկիլ կը սորվի այսակոս միեւնյան
խօսքը բազում այլազան կերպերով շարադրել
շեշտին պահանջումներուն համեմատ. շեշտուած
բառը միւսներէն առաջ կ'անցնէ, սակայն ա-
նանկ շառք մը կը դրուի միւս բառերուն որ
խօսքը յատակ եւ պարզ կը մնայ: Գիտէ նաև
“ես” ենթակա եւ “իմ” ստացականը պատ-
շաճրէն դնել կամ զանց ընել:

Սեր Մանկիլը կինայ սորվիլ ուրիշ նրբու-
թիւն մ'ալ զր հայերէնը, եւ միայն հայերէնը,
կ'ընծայէ. այն է Նախդրին գործածութիւնը
երբ բարին ուժգնութիւն եւ շեշտ տալ կ'ուզետ.
Դ. օ.

- Ի՞նչ լուալ կ'ուզես.
- Զձեռքերս լուալ կ'ուզեմ:
- Երեսդ լուալ կ'ուզես:
- Զիմ ձեռքերը լուալ կ'ուզեմ:
- Որո՞ւ ձեռքերը լուալ կ'ուզես:
- Զիմ ձեռքերը:

Սակայն երբ շեշտը “ձեռքերը”, առար-
կային վրայ չ'ինար, առանց Նախդրի կրնայ
լուել, դ. օ.

Կ'ուզեմ լուալ ձեռքերս:
Ես կ'ուզեմ ձեռքերս լուալ,
Ես լուալ կ'ուզեմ ձեռքերս:

89. Արդի հայերէնի շարադասութեան
այս ընդարձակ ազատութիւնները կնան երկու
կերպով գործածուիլ: Անհոգ կերպով, անոնք

բիւր անձգութեան եւ տարտամութեան, նաև
մերեմն թիւրմանցութեան տեղի կու տան. իմ
եթէ Տարտարութեամբ եւ խնամովի կ կիր առ-
նուին՝ լիզուն հիանալիօրէն նորբ ու ճկուն
զ ործիք մը կ'ըլլայ: Պէտք է հաետպական շեշ-
տին ու շադրութիւն լնել, բառախումբերը բնա-
կան, այսինքն տրամաբանական կերպով յե-
րիւրել, եւ Նախդրիները շատ աւելի յահան
գործածել: Կախ նկատենք նախդրիներու իրն-
դիրը:

Ի կամ յ նախդրիը արդի հայերէնին մէջ
ամենէն յաճախ գործ ածուածն է հիմայ թէ
արեւելան եւ թէ արեւմտեան ճրւղերուն մէջ:
Յայս քրանսներէնի օրինակը զդալի ազգեցու-
թիւն մ'ունցած է մեր զրոյներուն վայ: ըն-
դունելու բրաբարի ձեւը որ եւրոպականին յար
եւ նման է, զ. օ.

- Ի խնդիր (à la recherche) թշուասներու.
- Ի տես (à la vue) զօրաց վաշտին.
- Ի իշտառակ (à la mémoire de) կիր մօր.
- Ի պատի (à l'honneur) Հիւրդի.
- Ցաւարտ պատարագի (à la fin de).
- Զգիւնենք թէ ի պատասխանի (en réponse de).
- Ի՞նչ զրոյնեան:
- Ի զին (au prix de) ամեն զոհուղութեանց:
- Ի մի բան (en un mot):

Շատեր կ'ըսեն նաեւ “ոգի ի բախն, ս” զէն
ի ձեռին, “Հայք ի կ. Պորին, եւ այն: Ոմանք
միայն եւ վախն ի վախ կը դործածն էն Նախդրիը
իր ուրիշ կարձ ու վայելու կիրարկութեանց
մէջ, ինչպէս — “կինն ի պատուի ունին, ս” հզօր
է լուսաւորելու եւ այն:

Ճ նախդրիը յարաբերական եւ անձնական
գերանուններուն հայցականին վրայ կը դրուի
սովորաբար. — Վր, վիս, վեհզ, վեղզ, եւ այլն
Գրողներուն ամենամեծ մասը ատէկ դրու
գրեթէ երբեք չի գործածեր յիշեալ նախդրիը:

Ըստ նախադրութիւնը յաճախ կը գոր-
ծածուի “համեմատ, ի նշանակութեամբը, քան-
զի կարճ ու վայելու կ'ըլլայ բացատրու-
թիւնը. զ. օ. ս” ըստ իս. ս” ըստ սովորութեան. ս”
ըստ հին պարսկական գենի, եւ այն:

Ըստ-ը քանի մը մասնաւոր բացատրու-
թիւներու մէջ կը գործածուի սովորաբար.
— Ըստ նախադաշութեամբ Ս. Յ. Հօր. ս” ըստ
հայուղութեամբ. ս” սշանափառութիւն Օր. Ա. ի
լնել Պ. Ք. ի., եւ այն:

կարգանք: Խեցն՝ Սասունցիին օրինակին հետեւելով ըստներ զիր ամենն էր կարող վարչապետ կրցու...”

— “Ո՞վ տեսաւ Թափորին գլուխը, ու Աւղագը զնված տեսաւ...”

— “Այս Հ. Պէկիանն աւ Խարբերդցի Հայր պիտի ունենար իրեն երեսի իշխան, թէ որ...”

Աւելի յատակ չէր ըլլար — “Զայն Հ. Պէկիանն ալ...”

— “Տէրոյնց օր իր ժամանակակիցիներուն հաշտ աշքով նայելու սովոր չէր, վերջապես առիթը բերաւ հարուածելու Շահնշաղարեան վարդապետը, որ իր աններող ոգ սովոր դատելով՝ անհաւատութեան նշաններ ունենալու, սոսկալի ամբաստանութեան ներքեւ ձգեց:”

“Տէրոյնց որ (զԱ), շատ լաւ, հոս որը ուղղական է եւ ևնթական, “Շահնշաղարեան վարդապետը, որ (զԱՅ), հոս որը հայցական է եւ առարկան, ինչո՞ւ զըսնեք: Ի՞նչ օրէնքի կամ քերականական սկզբունքի, կամ աշխարհարարեան դաւանաքի յեցած՝ մենք մեզի կը թռալարենք այդ անկանոնութեանը”:”

— “Հայ ազգը չէր մոռնար նաև թէ Զէյթուն թըքական զօրմաոցի մը կառուցումը նոյն պաշտօնեային յիշատակը կը մնար:”

Ընթերցողն շատ որոշ չէ “Զէյթունը բառն քերականական յարաբերութիւնը — — արդեօք Զէյթուն ենթակա պիտի ըլլայ, առարկայ, ներգոյակամն՝ մինչեւ որ խօսքին ծայրը համենք: Պէտք էր ըսել “Ի Զէյթունն, Ինչո՞ւ Փանանացին Տարկ համարի ըսել ձ Հ., Անդիշացին առ Հ., թռոքը Զէյթունուու, իսկ Հայը նետէ անհոգ կերպավ այդ բառը խօսքին մէջ, եւ ընթերցողն մայ գուշակել խօսքին ամբողութեանը թէ “Զէյթունի մէջն կամ “Ի Զէյթունն ըսել կ'ուզէ եղեր: Ինչո՞ւ լաւն նիշը իւ ու իսուզնէ ըսել, անէ որ իւնան:”

— “Հայ բեմական տաղանդ մը պիտի ողջունէ այս կիրակի, թաղապետական թատրոնին մէջ, գեղարուեստակը հասարակութիւնը:”

Ո՞վ է ողջունողը, ով է ողջունուողը: Ծստ քերականութեան օրինաց, կը հասկցաւի թէ տաղանդը պիտի ողջունէ զհասարակութիւնը. այդպէս ի՞ւն գրուը սակայն մենք պէտք է որ հասկնանք թէ — զի այդպէս ի՞նո՞ց գրուը — հասարակութիւնը պիտի ողջունէ զտաղանդը:

¹ Այս գլուխն մէջ յիշուած օրինակները այլազան պարերականներէ եւ գրեթե առած են, որոնց անուններն չլաւակել դատ ըրած եւ գրանցնել:

Ի՞նչպէս պիտի ըսէր ֆաւանացին. — “Կ.եղ. Հասարակութիւնը... պիտի ողջունէ բեմական տաղանդ մը, կամ “բեմական տաղանդ մէէ զոր պիտի ողջունէ Հ. Կ.”, Անդդիացին պիտի ըսէր թէրեւս “բեմական տաղանդ մը պիտի ողջունուի... Հասարակութիւնը, Սակայն որ կերպն ալ որ ըսէրն, խօսք կտարելապէս յատակ պիտի ըլլար. անկարելի պիտի ըլլար ուրիշ կերպ հասկնալ:

— “Մուկ մը կը տեսնէ կատուն եւ..., ձիշդ այդպէս պիտի ըսէր իթէ մուկը ենթակայ ըլլար եւ կատուն առարկայ. ինչո՞ւ օրինաւոր կարգին չհետեւիլ եւ չըսել — “կատուն մուկ մը կը տեսնէ:”

91. Գրանսներէն եւ Անդիերէն լեզուն ները գերանուն ենթական միշտ կը զնեն բային հիս եւ սեռն ալ կը զնացանեն. Հայերէնի մէջ հարկաւոր չէ առաջնը ընել եւ չերք կրնար երկրորդը ընել՝ ընդհանրապէս, սակայն կան պարզաներ ուր հարկ է այնպէս ընել որպէս զի խօսքը յատակ եւ գիւրահաս ըլլայ բոլորպին:

Զ. օ. — “Երես փախանական ժողովնն մէջ՝ երբեմն երբեմն ասենաբան մը կ'ընդմիջըր մերիթ շատ բարձր եւ շատ հագական լսեցեք,ով մը:”

Պէտք էր ըսել՝ “անիտ (կամնա) ատենաբան մը կ'ընդմիջըր և...”

— “Տարիքով պզոիկ էր գեռ երր հայրը մեռաւ, ու ապրեցաւ մօրը հետ՝ անդորրաւէտ մօնողորդի մը կանանաւոր միջավայրին մէջ, ուր ինքնորդը իր երկու զաւակներուն նուրիած էր:”

Այս խօսքին մէջ, որ Գրանսներէնէ թարգմանուած ըլլալու երեւոյթն ունի, անշուշտ բնագրին մէջ ամեն բան որոշ ու յատակ էր գերանուններուն ներկայութեանը շնորհիւ, որոնց զանցառումը հայերէնն տիսեղծ կազմ մը տուած է. Խիսապէս հայերէնը կ'ըսէ մէէ “տղան, (եւ ոչ մէ “մայրը)”, ինքնինը երկու զաւակներուն նուրիած էր, թէպէտ խօսքին ամբողջութիւնը այդ մասն հասկացողութեան չառաջնորդէր ունեւ ուշիմ ընթերցող, սակայն զրոյն ի՞նչ իրաւունք ունի սիալ ըսելու իր խօսքը: Պէտք էր ըսել.

“Տարիքով պզոիկ էր ան գեռ (il était encore...) երբ հայրը մեռաւ, եւ ապրեցաւ մօրը հետ՝ անդորրաւէտ մօնողորդի մը կանանաւոր միջավայրին մէջ, ուր էն (elle, ոչ il, se dévouava...) ինքնինք իր երկու զաւակներուն նուրիած:”

Պ. Ա. Զապանեան իրաւամբ վերարծարծեց իգական էական գերանունները գործածելու

Խաղիբը, որ անշուշտ գծուար ինքիր մ'է:
զ էթ վերսիչեալ պարագաներուն մէջ սկս
կիր արկանել էն, էնոր, էնոնք, եւայն, առ
կ'ընտելանան անոնք եւ թերեւս հասարակ
ծառութեան կը բերուն վերջապէս:

92. Արդի հայրենին կատարելազգ օրինական համար հարկ է նաև աւելի լողաբարկել վերը ծավան կամ տրամաբանական կարգը շարադր սութեան, շիջուն տաճկաձեւ շարագաստ թե առելիք զգուշանալ, եւ լեզուն քերաբանական աղատութենեն սութել աւելի ծզրիս եւ յստե յօրինելու բառախումիերն եւ անսնց կապակցութեւնները:

Լաւ գրողները ընդհանրապէս հոգածութիւն ածակացուցիչը յստադաս ընել յատկացեալի եւ ածականը՝ գյուշականին, ուր որ յստակութիւն կը պահանջէ: Սակայն անհոգութիւնն առաջաւ այս մասին խոկ կը տեսնուի երբեմն: —

— „...մերկացնենք դիմակները և առնեց որոնք..
— „Աւանդամոլ եւ անձկամիտ ոգիէ զեր
թերթ մը:”

Հոս աւանդամոլ եւ անձկամիտոյ ածա
կան են “ողիրին, իսկ “աւանդամոլ եւ անձկա-
միտ ողիէ զերծ ըլ բաղադրեալ ածական մ-
թերթոյին: Քերականօրէն՝ արգելք չկայ.
“աւանդամոլ ըլ ուղղակի ածական չհամարո-
թերթոյին: ուստի լաւ պիտի ըլլար ըստ
“թերթ մը զերծ աւանդամոլ եւ անձկամի-
ոդիէ...”

— “**Զեմ** ու **զեր** հաւատալ թէ յ նման
օրինակ գեր մը իստորիւլու իրու և վիճակի
Աւելի լաւ պիտի ըլլար ըսել. Հեմ ուզեր հա-
ւատալ թէ յ իրու և նմանօրինակ գեր մը ի-
շտաբու դիմուլու. . .”

— “Մեր բրուտականտիմիթները անուն
մոփով ու տարիքով անշափահաս եւ հետեւա-
պէս պարզամտն (մինչեւ հու գեռ այն տպաւ-
րութեան տակ է լընելոցոց թէ այս ածակա-
ները՝ բրուտականտիմիթներուն կը վերեբրին
շջանակները իրենց շահատկութեանց ասպա-
րէլ ընտրելով՝ ուր որ յաջողնին, կարտադրու-
յաւակիոտ եւ ուրիշներուն հակառակ կտրդիկ
ները արհամարդող աշակերտներուն — Աւել-
արամաբանական եւ յստակ կարգը պիտի ըլլա-
“Մեր բրուտականտիմիթները իրենց շահատկու-

| թեանց ասպարէղ ընդրելով՝ ուր որ յաջողին
անուս... շրջանակները, կ'արտադրեն...,

— “Իր ժամանակակիցներէն վարդան
Փաշա Խըմիքնեան էֆ.է աւելի զարդ տցած
մարդ էրո և աւելի լաւ պիտի ըլլար ըսել. “Ա.
փայա քան գի՞թիձեան...”

— “ Ծաղզաթերթեր որ ընդհանրապէս նշան են բարի, բարի չեղինակութեանց եւ ա-
մուր գրականութեանց նույզանն, Հօս լիզանն
ազատութեանց ի գործ զնելով պէտք էր ըսել
“...նշան են նուազումին ... բարի չեղինակու-
թեանց ...” որպէս զի մատը կախակայեալ չմար-
թէ արդեօք ծաղզաթերթերը “ բարի չեղինա-
կութեանց եւ ամուր գրականութեանց, նշան են
արդեօք :

— „Հայրապետը ուղած է Խրամուսել
գաղթականութիւնների գործունեաց քաշնան-
ներէ մին, գնահատելով Ազգին եւ Եղիշչինն առոր
ժառանցած ծառայութիւնները՝” Դերբայառուր այս-
պիսի շրջուն, ետեւ առաջ դարձած շարադա-
սութենէ զար անցնիլ պէտք է: Ինչո՞ւ ըստենք.
“Գնահատելով ծառայութիւնները զօրս ան մա-
տուցած է Ազգին եւ Եղիշչիններն:”

Կարճ եւ պարզ խօսքերու մէջ դերբայով
Հակիրծ ձեւը կրնանք գործածել, ինչպէս.

— “Ալեքսանդր Ալեքսանդրի անոնց, վախճանակ ըստ լուսական է թե ի թիւ զարդ կը սիրեմ և կամ “թե ի թիւ զարդ կը սիրեմ, ան է և Այս վիրջն կերպով խօսքին աւելորդ երկարութիւն եւ ցած տաւած պիտի ըլլայինք: Աւելի լաւ է լսել “իշխան ջուր է առաջին զատ կերպայի”, քան “ջուր է առ է ի ան առաջ ենթաւ”:

— “Անխամաց փողոքակներու կամ բաց առաներու մէջէն եկած ջուրը՝ առանց քամելու կամ եռացնելու (կամ՝ չքամած եւ չհապուցած) խմելու սովորութիւնը շատերուն ախտաւորուն պատճառ եղած է՝, Հուս խօսքը աւելի բարդ է, սակայն յստակ է. Ուստի անհրաժեշտ հարկ էլ ըստ Հուրը որ անխամաց փողոքակներու մէջէն եղ պատճառ”.

Կրնակի վայելքօրէն ըսել. “Եթէ կերա-
կուրները պիշտ համարելնո՞ն համար ուխտաւոր
էին,, Ասկեղենիկ լցուով ալ նցյալպէս կ'ըսուի.
“Եթէ վասն պիշտ զիերակուրան համարելցոյ ուխտ-
աւոր էին,, Հարկ չէ ըսել “Եթէ ուխտաւոր
էին անո՞ր համար որ կերակուրները պիշտ կը
համարէին,,” Թէպէտ ա՛ աւելի վայելքուոչ է եւ
աւելի ուժեղ. Կ'արձէ նկատել թէ հայերէն
լեզուն ամենամեծ փարափառ, Նիդնիկ, “արգծ,

բառին տուած է այն գիրքը ուր անպատճառ շեշտը վրան կինայ, մինչ աշխարհաբարին մեջ հարկ է որ շեշտի նշանը դնենք: “Եթէ վասն պիզծ զկերակուրսն համարելցի...”, — “Եթէ կերակուրսը պիզծ...”, բայց Եպիկ չպիտի կոնար զայդ այդպես ընել եթէ Նախդիրը ըլլելոր. քանզի “վասն պիզծ կերակուրսն”, կամ “պիզծ կերակուրսն”, կամ “պիզծ կերակուրսներն”, շփոթ պիտի պատճառէին, “պիզծ”ը “կերակուրսն” ածականն ըլլալու երեսոյթը պիտի ունենար, փօխանակ սարորդելն ըլլալու:

Արդի հայերէնով ալ Եղիկին խօսուածքը կրնակ կրնելն եթէ և նախդիրը զ ործածենք. “Եթէ պիզծ զկերակուրսներն համարելվ ու խատուոր էին,, եւ ա պիտի ըլլար էն գեղեցիկը:

Ընդհանրապէս դիմաւոր բայզվ վերը ուժուած ձեւը աւելի վայելուտ է, աւելի յոսակ եւ աւելի ոսժեղ: Այս սկզբոնքն է զդր ի մաք պահել պարտիկ միշտ: Տղեղ է ըսել “զշշանելն դեմ պիտի զգեւ եւս յայտ արարու”, Եղիկի պիտի զդուեր ասէիւ. անիկա կըսէ “եւ զի գեւ զգեւ ոչ հանէ, զայն իսկ յայտ արարու”, Արդի հայերէնով առեղեղ պիտի ըլլար ըսել “դեմն զեւ չափանելն ալ յայտարարեց, փօխանակ դրելու” Պէտք զեւ զդեւ չի հաներ, զայն եւս յայտարարեցու:

Դիմաւոր բայզվ բացատրութիւնը աւելի ուժեղ է քան գերբայզվ յօրինուածը: Զ. օ.

— “Աշխատել ուղարկեածն դրամական նպաստչիտի արուեի,, — “Անոնց որ աշխատել վնանիքը, դրամական նպաստ չպիտի արուեի,,

— “Իր ընդունչւ ներու ինչպէս կրնայ իր ազգը պիտի. եւ իր աղջը չփրուց ինչգեւ կրնայ մարդկութիւնը սիրելու, — և որ դու ընդունիւն չէ ուրեւ..., ան որ դեւ ունեւ չէ դիեր...”

— “Պատիժի արժանի զ ործ ընդու պատիժը պատի կրէ,, — Այս որ պատիժի արժանի զ ործ մը չ'ընէ,,

Այս բացատրութեանց դիմաւոր բայզվ յօրինուած ձեւերը աւելի երկայն են քան գերբայզվ ձեւերը, բայց աւելի զգրաւոր են, եւ աւելի ուժեղ շեշտի ընդունակութիւն ունին:

93. Արդի հայերէնի մեջ բայերու ապառնի ժամանակը “պիտի,, ով կը շնուի, Կուզէի ու շաղրութիւն հրախրել այդ թանձը ու կոփիտ ձեւին վրայ որ եթէ արատ մը չէ պակասութիւն մը պէտք է սեպուի, գրաբարը անշանակ մանկիով մը կը շնէ ապառնին, սիրեմ — սիրեցի — սիրեցի, փունսերէնը, յանուէն կը

հանէ յամերայ. անդիերէնը թէեւ յառաջաւ գիր օժանդակով մը կը յօրինէ ապառնին, անձ կամ will, գոնէ միավանկ մ'է այն եւ ու մըրինին պէս երկավանկ բառ մը: Մեր ապառնին պիտի, և աննշանակ մասնիկի մը գերը կատարելու պաշտօն ունի, եւ իր խոշորութիւնը անյարմար կը կացուցանէ զինքը այդ գիրին: Անոր կրմատեալ գաւառական ձեւը, ոփ շատ աւելի նպատակայարմար է եւ աղուոր, ինչպէս կը գործ ածուի Անայ բարբարին մեջ. — ո՛է խօսիմ, ո՛է խօսի: Խոկ ձայնաւորէ առաջ ո. — գ'երթամ, գ'երթաս, գ'երթայ, գ'երթայի, եւ այլն: Այս ձեւը կ'արժէ մոցնել արդի գրաւոր հայերէնի մեջ իրբեւ բարեփոխութիւն:

Թիւրիմացութեան տեղի չտալու համար պէսօք է աւելցնեմ թէ Անայ բարբառով “պիտի,, խօսիմ, “պիտի,, երթամ եւս կ'լսուի, բայց ո՛թ ապառնիի իմաստով: “Պիտի երթամ,” կը նշանակէ “պարտիմ երթամ,, “պէտք է որ երթամ,, Ո առ պարագայն “պիտի,, ին անխոտ ձեւը հարկաւոր է իմաստին համար:

Ինչպէս որ “կու ու խօսի,, “կու ու խօսի,, հին ձեւը ամփոփուած է “կու խօսի կամ ու ինդայ, ի, պնպէս ալ “ո՛տէ խօսիմ,, ը վայելշապէս կրնայ ամփոփուել “ո՛տ խօսիմ,, ձեւին:

(Հայուանագիր:)

Մ. Ս. ԳԱՐԻՒՀԵԱՆ

ԶՈԿԵՐԷՆԻ “ԸՆԱԾԱ,, ՑՈՂՈՎՐԴԻ

Զօկ բարբառում յաճախ գործածուող այս շաղկապը, որ համապատասխանում է իր իմաստով գրական “ու, ին, հանգուցեալ լեզուարան Ս. Սարգսեանի ծանօթ ուսումնակրութեան մեջ (“Ագուլեցոց բարբառը,, Մուկուա, 1883) մացած է առաջ լուսաբանութեան եւ տեղի տաւած է, ըստ իս, սիալ ենթագրութեան:

“Կայ մի շաղկապ, — ասում է հեղեղակը, (էջ 128) որ մեկնութեան կարօտ է. այդ շաղկապը բաղկացած է նորն ըլց՝, որի վերայ աւելնաւմ է նա (կամ նա, ինչպէս վարոյ, վերայ — վարան, վերան). օրինակ “իս ը նա դու (կամ իս ը նան դու), “Ֆի ընա(ն) չերին,,

1 Իմա “ու, շաղկապը, որ Զօկերէնում արտասանում է եղու, որ ասոր ու բար, ու սորը բար.